

Zamyšlení nad současnou situací kolem ptačí chřipky

Od prázdninových měsíců se rychle zvyšuje zájem sdělovacích prostředků a následně i veřejnosti o onemocnění drůbeže označované jako „drůbeží chřipka“. Především u hrabavé drůbeže (kuřata, krůty) jde o infekci rychle se šířící, ale také rychle smrtící, která je způsobena různými subtypy chřipkových virů A a která je známá již delší dobu. Pestrá škála těchto virů s kombinací povrchových antigenů H1-H16 a neuraminidáz N1-N9 byla izolována z trusu zdravého migrujícího vodního ptactva – zvláště divokých kachen a racků – u nichž tedy jde o bezpříznakové vironosičství. Při přeletech z hnízdišť na zimoviště tyto ptáci kontaminují svým trusem sladkou i mořskou vodu, ale také krmimové zdroje na farmách i drobných hospodářstvích chované drůbeže. Epitelie dýchacích cest různých živočichů včetně člověka umožňují uchycení a replikaci virů chřipky – ale jen těch, které mají určitou kombinaci hemagglutininu a neuraminidázy. U člověka jsou to kombinace H1N1, H2N2 a H3N2, u norků H10N7, u kytovců H1N3, H13N2, u koní H3N8, u drůbeže H5N2, H9N2, H7N2, H7N3 a u tuleňů, koní i drůbeže H7N7 i další možné kombinace. Tyto subtypy způsobují různě závažná onemocnění jen u uvedených druhů živočichů, pouze zřídka překračují druhovou bariéru a postihují i jiné živočišné druhy. Všechny uvedené subtypy virů chřipky A však mohou podléhat druftovým změnám, proto průběh onemocnění u ptáků, zvířat i lidí způsobený shodným subtypem může být v různém časovém intervalu rozdílný – jednou lehký, jindy středně těžký nebo závažný. Některé subtypy virů ptačí chřipky jsou i pro drůbež méně patogenní (jsou označovány LPAI = Light Pathogenic Avian Influenza) jako např. H9N2, H5N2, jiné jsou vysoce patogenní (HPAI = High Pathogenic Avian Influenza) jako např. H7N7 a v posledních letech H5N1. Tyto posledně jmenované subtypy způsobují u hrabavé drůbeže (kuřata, krůty, ale i pštrosi) rychle se šířící a během 1–2 dnů smrtící infekce.

Již v dřívějších letech byly popsány ojedinělé lidské infekce ptačími viry chřipky, a to jak subtypy LPAI, tak HPAI. Vždy šlo o osoby, které byly v úzkém kontaktu s nemocnou drůbeží. Panzoozie drůbeže způsobená subtypem H5N1 se vymyká zatím známým poznatkům. Od roku 1997, kdy došlo prvně k epizootii tímto subtypem u drůbeže v Hongkongu a prvním lidským smrtelným infekcím, došlo v dalších letech k hromadným nákazám drůbeže tímto subtypem v řadě zemí jihovýchodní Asie. Aby se zabránilo dalšímu šíření onemocnění drůbeže, ale i lidí, byly vybity desítky milionů kusů drůbeže na velkofarmách i ve vesnických hospodářstvích. Uvedený virus během času procházel genetickými změnami, které způsobily změnu jeho vlastností: překročil druhovou bariéru a způsobil smrtící infekce různého druhu ptactva, ale i některých šelem. Onemocnělo zatím také více než 100 lidí a polovina z nich infekci podlehl.

Ve způsobu šíření ptačí chřipky i v klinickém průběhu u lidí jsou však rozdíly proti humánní chřipce. Inkubační doba je delší – patrně 2–4 dny, přenos nákazy je častěji alimentární cestou, onemocnělí sice podléhají selháním funkcí dýchacích cest, ale k častým příznakům patří průjem a ze stolice lze izolovat viry chřipky. Všichni onemocnělí byli v úzkém styku s nemocnou drůbeží, často ji šhubali, kuchali a kuchařsky připravovali uhynulá kuřata, která byla nedostatečně tepelně upravena, a mnohdy jedli syrová játra a čerstvou krev. Podmínky pro šíření této nákazy u drůbeže i lidí v jihovýchodní Asii a v Evropě jsou proto velmi rozdílné. Migrující ptactvo ze severu může sice zavléct nákazu i na náš kontinent, ale masové rozšíření nákazy není v Evropě příliš pravděpodobné. Teoreticky může sice virus ptačí chřipky mutacemi získat schopnost stát se i lidským patogenem, tj. být přenosný z člověka na člověka, ale zatím se to nestalo a není to příliš pravděpodobné. Přesto vědci připravují pro případ vzniku pandemie vakcinu, která by chránila i před nákazou tímto ptačím chřipkovým virem. Chřipková pandemie sice jistě v budoucnu přijde, ale zda to bude lidský chřipkový virus, který již dlouho nebyl v populaci, nebo zda to bude nový virus – třeba ptačí chřipky, se neví. Aby nedošlo ke zhoubnému průběhu budoucí chřipkové pandemie, navrhla Světová zdravotnická organizace protichřipkový pandemický plán. Podle něj byl připraven i český národní pandemický plán, v němž jsou obsažena potřebná preventivní i terapeutická opatření, která mají zabránit hospodářským, ale především lidským ztrátám. Současné řešení epizootie ptačí chřipky u drůbeže je především v rukou veterinární služby.

Jiří Havlík